

УДК 378.091.12.011.3-051:78.01

Мережко Ю.В.,

доцент кафедри теорії та методики музичного мистецтва

Інституту мистецтв

Київського університету імені Бориса Грінченка,

кандидат педагогічних наук

ІНТЕГРОВАНИЙ СПЕЦКУРС У ФОРМУВАННІ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Стаття спрямована на висвітлення важливих питань сучасності, на розкриття актуальності проблеми розвитку художніх смаків у старшокласників на позакласних музичних заняттях та професійної підготовки майбутніх учителів музики у контексті духовного виховання сучасної молоді. Розкриваються можливості спецкурсу «Розвиток художніх смаків старшокласників на засадах інтегративного підходу» щодо підготовки майбутніх учителів музики у зазначеному напрямку.

Ключові слова: майбутні учителі музики, спецкурс, художні смаки старшокласників, інтегративний підхід.

Серед нагальних питань сьогодення постає проблема виховання та розвитку здорової молоді у духовному, психічному та фізичному аспектах. Надзвичайно важливе місце у зазначеному контексті посідає духовне виховання сучасної молоді. Останніми роками ця проблема набуває ще більшої актуальності. Це зумовлено багатьма чинниками, серед яких — занепад духовних цінностей серед молоді, зниження моральності, збільшення випадків жорстокого ставлення учнів один до одного, недостатній рівень толерантності у відносинах між учнями та учителями, розбещеність молоді тощо.

У цьому контексті вкрай важливо саме загальноосвітнім навчальним закладам докласти всіх зусиль для здійснення процесу духовного виховання на більш якісному рівні. Враховуючи вищезазначене, виникає необхідність підготовки відповідних фахівців, здатних на високому професійному рівні здійснювати духовне виховання сучасних учнів старшого шкільного віку. Саме такими фахівцями повинні стати майбутні учителі музики, які відповідно до змісту навчальної програми спецкурсу «Розвиток художніх смаків старшокласників на засадах інтегративного підходу» мають торка-

тись делікатних й вкрай важливих питань у процесі позакласного музичного виховання старшокласників протягом вивчення всього курсу. Між тим навчальні плани підготовки відповідних фахівців не передбачають цілеспрямованого налаштування студентів на розвиток художніх смаків старшокласників під час позакласних музичних занять.

З огляду на вищезазначене виникає потреба у розробці спецкурсу, який передбачав би надання молодому поколінню вчителів сучасних музично-теоретичних знань з розвитку художніх смаків учнів старшого шкільного віку та сприяв би вдосконаленню їх професійних умінь та навичок використання потенціалу такого спецкурсу у контексті розвитку художніх смаків старшокласників на засадах інтегративного підходу.

Досить цінними у контексті розробки відповідного спецкурсу є для нас напрацювання вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема Д.М. Джоли, М.С. Демчишина, М.Є. Кудрявцевої, Н.Є. Миропольської, Р.В. Сального та інших.

Отже, **мета статті** полягає у розкритті можливостей розробленого нами спецкурсу для майбутніх учителів музики, характеристиці змісту та особливостей його викладання в контексті професійної підготовки студентів. Відповідно до мети були поставлені такі **завдання**: розкрити особливості змісту та методичні аспекти викладання спецкурсу; визначити інтерактивні форми та методи роботи зі студентами у процесі викладання даного спецкурсу.

Враховуючи специфіку підготовки студентів спеціальності «Музичне мистецтво», програмою спецкурсу передбачається ознайомлення майбутніх учителів музики з таким навчальним матеріалом, який би, по-перше, пропонував студентам у системному та послідовному вигляді розгляд питань з розвитку художніх смаків старшокласників на позакласних заняттях з музики, по-друге, не повторював би вивчене раніше у процесі засвоєння фахових дисциплін музичного спрямування.

Таким чином, програмою спецкурсу передбачаються теми, зазначені в *табл. 1*.

Таблиця 1

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин							Форма контролю
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних занять	Індивідуальних занять	Самостійної роботи	Підсумкового контролю	
Змістовий модуль I. Теоретичні основи проблеми розвитку художніх смаків старшокласників на засадах інтегративного підходу									
1.1	Сутність, структура, критерії розвитку художніх смаків старшокласників у процесі вивчення вокальної спадщини українських композиторів кінця XIX – початку XX ст.	20	9	4	4	1	11		
1.2	Художньо-виховний потенціал вокальної спадщини українських композиторів минулого	20	9	4	4	1	11		
	Модульний контроль	2						2	
Разом		42	18	8	8	2	22	2	
Змістовий модуль II. Національна основа художньо-ціннісного виховання учнів старших класів									
2.1	Національна мистецька творчість у навчальних програмах художньо-естетичного циклу	18	7	3	3	1	11		
2.2	Національна основа музики, живопису, архітектури, хореографії у стилістичній єдності	18	7	3	3	1	11		
	Модульний контроль	2						2	
Разом		38	16	6	6	2	22	2	

Змістовий модуль III. Методична модель розвитку художніх смаків старшокласників на засадах інтегративного підходу								
3.1	Педагогічні умови формування художніх смаків у старшокласників у процесі вивчення вокальної спадщини українських композиторів	19	7	3	3	1	12	
3.2	Методи, прийоми і форми роботи з формування художніх смаків у старшокласників у процесі вивчення вокальної спадщини українських композиторів	21	9	4	4	1	12	
3.3	Способи педагогічного моніторингу результативності методики розвитку художніх смаків у старшокласників	20	8	3	3	2	12	
	Модульний контроль	2						2
	Семестровий контроль	2						2
	<i>Разом</i>	64	24	10	10	4	36	4
	<i>Разом за навчальним планом</i>	144	56	24	24	8	80	8 <i>Залік</i>

Кожна із зазначених у таблиці тем відіграє своє важливе значення у контексті підготовки майбутніх учителів музики до вокального навчання сучасних старшокласників. Так, тема «Сутність, структура, критерії розвитку художніх смаків старшокласників у процесі вивчення вокальної спадщини українських композиторів кінця XIX — початку XX ст.» передбачає ознайомлення студентів з такими питаннями: загальні історичні аспекти формування та розвитку філософської дефініції «смак»; зміст поняття «художній смак старшокласника», його структура та критерії сформованості у школярів; аналіз наукових праць філософів, психологів, теоретиків мистецтва, естетів XVII–XVIII ст.

Ретроспективний огляд робіт І. Вінкельмана, Ф.-М. Вольтера, Б. Грасіана, І. Зульцера, І. Канта, Д. Юма, а також ознайомлення з філософськими та педагогічними працями вітчизняних і зарубіжних учених — Б. Асаф'єва, Н. Ветлугіної, Ш. Германа, Л. Дмитрієвої, Д. Кабалевського, О. Ларніна, Б. Лихачова, В. Остроменського, С. Раппопорта, В. Скатерщикова, В. Сухомлинського, В. Шацької

сприяє висвітленню сутності художнього смаку, його структурних компонентів, розкриває відмінності між художнім, музичним, естетичним смаками.

Не менш значущою для вивчення студентами спеціальності «Музичне мистецтво» є тема спецкурсу «Художньо-виховний потенціал вокальної спадщини українських композиторів минулого». У рамках зазначеної теми майбутні учителі музики знайомляться з педагогічним досвідом українських композиторів кінця XIX — початку XX ст., їхніми вокальними надбаннями, намагаються самотійно зробити художньо-педагогічний аналіз вокальної спадщини вітчизняних композиторів, наприклад А. Вахняніна, І. Воробкевича, М. Лисенка, В. Матюка, О. Нижанківського, Д. Січинського, Я. Степового, К. Стеценка та інших.

Такий вид діяльності розкриває перед студентами високі художні достоїнства і переваги вокальної творчості композиторів минулого, її суттєвий виховний потенціал, розширює їхній художній світогляд, поповнює музично-теоретичні знання про стилеві відмінності та спільні риси вокального надбання вітчизняних метрів музичного мистецтва кінця XIX — початку XX ст.

Вкрай важливо у межах спецкурсу розкрити перед студентами спеціальності «Музичне мистецтво» зміст сучасних навчальних програм художньо-естетичного циклу для ЗНЗ, ознайомити їх з метою, завданнями та особливостями викладання кожної програми. На нашу думку, тема спецкурсу «Національна мистецька творчість у навчальних програмах художньо-естетичного циклу» є доречною для студентів і висвітлює відомості щодо сучасних навчальних програм з музичного мистецтва (програма для ЗНЗ «Художня культура» Л. Масол, Н. Миропольської (9–11 класи) та альтернативна програма для профільної освіти 5–12 класів «Постановка голосу» (сольний спів)). Аналізуючи з магістрантами програму «Художня культура», ми розкриваємо мету вивчення художньої культури у загальноосвітніх навчальних закладах; завдання даного курсу; принципи, на яких ґрунтується програма (цілісність, наступність, системність, варіативність змісту, органічність єдності національних і загальнолюдських цінностей, діалектична взаємодія культурологічного та антропологічного підходів — «людина в культурі — культура в людині»); висвітлюємо зміст програми старшої школи, критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з худож-

ньої культури, запропоновані автором, ознайомлюємося з підручниками художньо-естетичного циклу, рекомендованими для учнів 9–11 класів загальноосвітньої школи.

Альтернативна програма для профільної освіти учнів 5–12 класів «Постановка голосу» (сольний спів) є також цікавою для студентів спеціальності «Музичне мистецтво». Бажано розкрити їм не тільки мету та завдання навчального курсу, але й тематичне планування та зміст програми, вимоги до пісенного репертуару, прогнозований результат і методи діагностики результативності програми. Таке детальне вивчення сучасних навчальних програм допоможе майбутнім учителям музики бути більш обізнаними у навчально-теоретичних положеннях загальноосвітньої школи, ознайомить їх з новітніми педагогічними методами, прийомами, формами роботи з учнями основної школи.

Вивчаючи тему «Методи, прийоми і форми роботи з формування художніх смаків у старшокласників у процесі вивчення вокальної спадщини українських композиторів» студенти мають ознайомитись з інтегративними засобами позакласної діяльності з учнями старшого шкільного віку. Тема «Способи педагогічного моніторингу результативності методики розвитку художніх смаків у старшокласників» має розкрити перед студентами питання сучасного оцінювання навчальних досягнень старшокласників.

Між тим, як зазначалось вище, викладання передбаченого спецкурсом навчального матеріалу має відбуватись переважно за рахунок застосування інтерактивних форм і методів навчання, оскільки дуже важливо, щоб під час його вивчення студенти були активними учасниками навчального процесу, що, у свою чергу, не тільки допоможе якісно засвоїти запропонований матеріал, але й сприятиме набуттю необхідних умінь та навичок з питань музичного навчання старшокласників, що вкрай важливо для їх застосування у майбутній професійній діяльності.

Так, враховуючи особливості теми «Національна основа музики, живопису, архітектури, хореографії у стилістичній єдності», її доцільно здійснювати у вигляді лекції-конференції. У даному випадку заняття слід будувати таким чином, щоб якнайбільше студентів мали можливість виступити із заздалегідь підготовленими доповідями, наприклад, про роль вокального мистецтва у царині музики, про значення слова та музики у вокальному творі, про знаходження

художніх аналогій між образом вокального твору та образом живопису або архітектурного мистецтва тощо.

Практичне заняття з даної теми може бути спрямоване на залучення студентів до виконання практичних завдань на знаходження подібності образів у різних видах мистецтва. Такий підхід, у свою чергу, дасть змогу студентам робити власні відкриття, на основі аналізу почутого вносити певні пропозиції щодо застосування найбільш вдалих підходів до музичного виховання.

Цілком доцільно проводити практичне заняття з теми спецкурсу «Педагогічні умови формування художніх смаків у старшокласників у процесі вивчення вокальної спадщини українських композиторів» у вигляді дискусії, щоб студенти могли поділитися власними пропозиціями (враховуючи власний педагогічний досвід, який вони отримали на виробничій практиці у загальноосвітній школі) щодо створення бажаних та ефективних умов, які сприятимуть кращому музичному навчанню старшокласників, розвитку у них усталених художніх смаків до вокального доробку вітчизняних композиторів минулого.

Першу тему спецкурсу — «Сутність, структура, критерії розвитку художніх смаків старшокласників у процесі вивчення вокальної спадщини українських композиторів кінця XIX — початку XX ст.» — бажано розкрити у вигляді лекції-прес-конференції. На наш погляд, цю форму подачі матеріалу найбільш доцільно використовувати у двох основних методичних варіантах, оскільки на вивчення вищезазначеної теми передбачається чотири години лекційних занять.

Так, проведення першої лекції може відбуватися таким чином, щоб студенти мали можливість поставити запитання не одному, а кільком викладачам, що зумовлюється специфікою заявленої теми. Таким чином, до лекції залучаються викладачі з музичного мистецтва, філософії, психології, яким і будуть ставитись запитання у контексті педагогічного, філософського та психічного аспектів зазначеного процесу.

Незважаючи на організаційну складність проведення лекції-прес-конференції у зазначеному варіанті (що полягає у зібранні значної кількості викладачів одночасно), все ж, на наш погляд, вона дасть змогу суттєво розширити уявлення студентів про кожен з аспектів розвитку художніх смаків у старшокласників. Крім того,

проведення заняття у зазначеному варіанті сприятиме підвищенню уваги студентів та залученню їх до плідної дискусії із зазначеної проблематики.

Наступний варіант лекції-прес-конференції передбачає підготовку самих студентів в тому чи іншому аспекті музичного виховання старшокласників: вони відіграють роль одного з вищезазначених спеціалістів, які долучаються до проведення лекції у першому її варіанті. Цей підхід вимагає від студентів додаткового осмислення проблеми, глибокого занурення у її сутність та розуміння важливості розвитку художніх смаків у старшокласників на класичних вокальних зразках на більш якісному рівні.

Ознайомлення з темою спецкурсу «Способи педагогічного моніторингу результативності методики розвитку художніх смаків у старшокласників» доцільно, на наш погляд, здійснювати як в процесі лекційного заняття (у вигляді лекції-бесіди), так і на практичному занятті (у вигляді семінару-дискусії). У ході лекції-бесіди викладач має намагатись залучати студентів до активного обговорення доцільних сучасних форм роботи з оцінювання навчальних досягнень старшокласників (тематичного або підсумкового) у позакласній музичній діяльності ЗНЗ, ставлячи запитання, які спонукатимуть студентів до висловлення власних думок у зазначеному контексті.

На семінарському занятті із вивчення зазначеної вище теми студентам пропонують індивідуальні практичні завдання, наприклад, побувати у ролі старшокласника та оцінити власні навчальні досягнення за запропонованими педагогом тематичними тестами та підсумковою музичною вікториною-тестом за темами: «Вокальна спадщина видатних митців Галичини», «Вокальні надбання композиторів центральної частини України» тощо.

Крім того, у процесі викладання спецкурсу бажано також використовувати такі методи навчання, які спонукатимуть студентів до формування практичного мислення, в тому числі у контексті подальшого розуміння потреби у розвитку художніх смаків старшокласників засобами вивчення української вокальної спадщини минулого. У даному випадку достатньо виправданим, на наш погляд, є застосування при вивченні спецкурсу такого методу навчання, як «Акваріум». Так, розподіливши студентів на мікрогрупи, перед ними можна поставити творчі завдання, як-от: визначити найбільш

доцільні шляхи моніторингу навчальних досягнень учнів. Такі методики спонукатимуть студентів не тільки до визначення пропозиції у зазначеному контексті, але й до жвавої дискусії, що також важливо при вивченні спецкурсу.

Висновки. Отже, можемо зробити висновок про те, що застосування на практиці спецкурсу «Розвиток художніх смаків старшокласників на засадах інтегративного підходу» у процесі підготовки майбутніх учителів музики, а також його викладання переважно за рахунок інтерактивних форм і методів навчання, сприятиме формуванню у студентів спеціальності «Музичне мистецтво» професійної готовності до позакласного музичного навчання сучасних старшокласників.

Перспективи дослідження полягають у розкритті питань удосконалення практики за фахом майбутніх учителів музики у контексті формування художніх смаків сучасних старшокласників на інтегративних засадах.

Джерела

1. Довідник учителя художньо-естетичного циклу в запитаннях та відповідях / [упоряд. М.С. Демчишин]. — Х. : Веста; Ранок, 2006. — 608 с.
2. Мережко Ю.В. Формування художніх смаків старшокласників у процесі вивчення вокальної спадщини українських композиторів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ю.В. Мережко ; Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. — К., 2012. — 243 с.
3. Миропольська Н.Є. Уроки художньо-естетичного циклу в школі: навчання і виховання : навч. посіб. / Н.Є. Миропольська [та ін.]. — Тернопіль : Начальна книга — Богдан, 2006. — 240 с.
4. Падалка Г.Н. Эстетические идеалы и вкусы студентов в системе формирования творческих качеств / Г.Н. Падалка // Повышение эффективности развития творческих качеств учителя музыки в процессе вузовского обучения : межвуз. сб. науч. тр. — М., 1991. — С. 20–27.

Статья направлена на освещение важных вопросов современности, раскрытие актуальности проблемы развития художественных вкусов у старшеклассников на внеклассных музыкальных занятиях и профессиональной подготовки будущих учителей музыки в контексте духовного воспитания современной молодежи. Раскрываются возможности спецкурса «Развитие художественных вкусов старшеклассников на основе интегративного подхода» в системе подготовки будущих учителей музыки в указанном направлении.

Ключевые слова: будучие учителя музыки, спецкурс, художественные вкусы старшеклассников, интегративный подход.

The article covers the main problems of modern times, discusses the problems of the development of artistic taste among the senior students at the extracurricular music classes and future Music teachers in the process of training in the context of the spiritual education of modern youth. It presents the possibility of a special course “Development of high school students’ artistic taste based on an integrative approach” in the system of future Music teachers training in the following direction.

Key words: future Music teachers, special course, artistic’s taste of senior students, integrative approach .

УДК 378.041-05

Пастушенко Л.А.,

викладач Рівненського державного гуманітарного університету,
аспірант Інституту вищої освіти НАПН України

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У пропонованій статті аналізується поняття професійної компетентності майбутніх учителів музики. Автор стверджує, що нині важливо бути не просто кваліфікованим, а й компетентним фахівцем, тобто не лише володіти певними знаннями, уміннями та навичками, що необхідні для творчої професійної діяльності, а й реалізувати їх у своїй роботі. Зокрема, зазначається, що перехід на новий психологічний рівень сприйняття та оцінювання своєї діяльності активізує розвиток професійної компетентності.

Ключові слова: учитель музики, педагогічні умови, професійна компетентність.

Метою професійної освіти, як відомо, є підготовка кваліфікованого працівника відповідного рівня і профілю, компетентного, відповідального, що вільно володіє своєю професією і орієнтується в суміжних галузях діяльності, здатного до ефективної роботи за фахом, готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності.